

Educational Deprivation and School Bonding of Shush's Students Engaged in Child Labor

Mansoureh Hajhosseini*: Ph.D. in educational psychology, assistant professor, faculty of psychology, University of Tehran, Tehran, Iran. hajhosseini@ut.ac.ir

Sara Shahmir: M.A in school counseling, faculty of psychology, University of Tehran Tehran, Iran. shahmir-sara@gmail.com

Abstract

Introduction: The working life of child laborers delays their school enrollment. This study aimed to investigate the effect of school dropout on the school bonding of child labor students.

Methods: This qualitative research was conducted using the phenomenological method. The study included sixteen male and female students aged eleven to sixteen years from the Shush Labor Children's Center. Participants were selected through purposive sampling based on the principle of saturation. Data were gathered through qualitative, semi-structured interviews and analyzed using Strauss and Glaser's approach.

Results: School bonding was assessed and further categorized into three dimensions: belief in and commitment to school; attachment to peers, teachers, staff, and the school environment; and engaging in activities that foster a sense of belonging to the school.

Conclusions: The results of this study indicate that educational opportunities provided in schools can encourage students involved in child labor to develop a belief in the importance of education and envision a brighter future. Social interactions, entertainment, and playtime with peers, along with support and acceptance from teachers and staff, strengthen their connections with others. Furthermore, participation in school activities and experiencing collective success help these students feel valued, effectively fostering a sense of belonging to a school environment for adolescents who have been deprived of education.

Keywords

School Bounding, Educational Deprivation, Child Labor, Qualitative Study

*Corresponding Author
Study Type: Original
Received: 23 Jan 2022
Accepted: 13 Jul 2024

Please cite this article as follows:

Hajhosseini M, and Shahmir S. Educational deprivation and school bonding of Shush's students engaged in child labor. *Quarterly Journal of Social Work*. 2024; 13 (1); 36-46

بازماندگی تحصیلی و تعلق به مدرسه نوجوانان کار شوش

منصوره حاج حسینی*: استادیار روانشناسی تربیتی، دانشکده روانشناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. hajhosseini@ut.ac.ir
سارا شاهمیر: کارشناسی ارشد مشاوره مدرسه، دانشکده روانشناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. shahmirsara@gmail.com

واژگان کلیدی

تعلق به مدرسه، بازمانده
از تحصیل، نوجوانان کار،
مطالعه کیفی

* نویسنده مسوول

نوع مطالعه: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۰۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۴/۲۳

چکیده

پیشگفتار: زندگی کاری نوجوانان کار مانع ورود به موقع آنان به مدرسه می‌شود، براین اساس پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش بازماندگی از تحصیل در احساس تعلق به مدرسه نوجوانان کار، انجام شده است.

روش: روش پژوهش کیفی از نوع پدیدارشناسی بود و مشارکت‌کنندگان شامل شانزده دانش‌آموز دختر و پسر یازده تا شانزده ساله مرکز کودکان کار شوش بودند که به‌روش انتخاب هدفمند و بر پایه اصل اشباع برگزیده شدند. ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود و داده‌ها مطابق با رویکرد استراس و گلاسر تحلیل و طبقه‌بندی شد.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش احساس تعلق به مدرسه را در سه بعد شامل گردید: باور و تعهد به مدرسه، دلبستگی به همسالان-معلم-کارکنان و محیط مدرسه، مشغولیت در فعالیت‌ها و احساس ارزشمندی وابسته به مدرسه.

پی‌آمد: نتایج پژوهش حاکی از آن است که مدرسه می‌تواند از طریق فراهم ساختن فرصت کسب دانش، آینده‌نگری را در نوجوانان کار برانگیخته و موجب باور به مدرسه شود. فرصت تعامل اجتماعی، بازی و تفریح با همسالان و حمایت و پذیرش معلم و کارکنان موجب ایجاد دلبستگی آن‌ها با افراد در تعامل شده و همچنین مشارکت یافتن در فعالیت‌های مدرسه و موفقیت جمعی، موجب احساس ارزشمندی ناشی از مدرسه گردیده و در احساس تعلق به مدرسه نوجوانان بازمانده از تحصیل موثر است.

منصوره حاج حسینی و سارا شاهمیر. بازماندگی تحصیلی و تعلق به مدرسه نوجوانان کار شوش. فصلنامه مددکاری اجتماعی، ۱۴۰۳؛ ۱۳ (۱): ۳۶-۴۶

نحوه استناد به مقاله

دبیاجا

کودکان و نوجوانان سهم چشمگیری در دنیای امروزی ایفا می نمایند، به نحوی که رشد و بقای هر جامعه وابسته به تربیت و پرورش صحیح آنان است. این گروه که نقش و مسوولیت اجتماعی برایشان در نظر گرفته نمی شود، در دوره سرنوشت ساز زندگی به سر می برند و به واسطه حق طبیعی خود لازم است تحت توجه و نظارت خانواده و اولیای تربیتی جامعه آموزش ببینند و رشد کنند. در این میان کودکان کار که تحت فشار و در سایه سختی های زندگی به کار در خیابان ها روی آورده اند، اغلب از فرایند طبیعی رشد جسمی، عاطفی و اجتماعی دور مانده و در معرض آسیب هستند. [۱] در این خصوص با کودکان و نوجوانانی مواجه هستیم که به جای این که زمان خود را در مدرسه گذرانده و مشغول آموزش و تحصیل باشند، در خیابان ها و دیگر اماکن مشغول به کار هستند. آن ها از آموزش مهارت های اساسی زندگی محروم مانده، امکان بهره مندی از فرایند طبیعی و آرام جامعه پذیری در مدرسه را ندارند و به جای آموزش و زندگی در کنار همسالان، از تحصیل بازمانده اند. [۲]

بازماندن از تحصیل، به معنای بازماندن از فرایند رشد طبیعی و در نتیجه ناتوانی در حضور موثر و البته برابر با دیگر افراد جامعه است. این امر به نوبه خود علاوه بر پیامدهای منفی در رشد نوجوانان، به نوعی به باز تولید فقر در آینده منجر می شود. [۳] نوجوانانی که در سنین پایین به ایفای نقش بزرگسالی می پردازند، متحمل خسارت زیادی در عملکرد در زندگی بزرگسالی می شوند. [۴] ترک تحصیل زود هنگام یک حادثه زودرس کاذب بوده و نوجوانان را زودتر از موعد درگیر نقش های بزرگسالی می کند، هر قدر نوجوانان بتوانند تجارب آموزشی را در خلال دوره های نوجوانی کسب نمایند بهتر می توانند آماده رویارویی با چالش های زندگی در دوره بزرگسالی شوند. [۵] طبق پژوهش باند [۵] موثرترین راه خاتمه دادن به این چرخه معیوب، نگه داشتن کودکان و نوجوانان در مدرسه و برقراری آموزش رسمی است. چرا که مدرسه به عنوان مهمترین نهاد تربیتی فراهم کننده محیط اجتماعی هم آموزی است. تجربه تحصیلی در مدرسه برای کودکان و نوجوانان علاوه بر فرصت ضروری آموختن مهارت های اساسی خواندن، نوشتن و حساب کردن، تجربه اجتماعی تعامل با همسالان، آموختن قواعد زندگی اجتماعی، تفریح و لذت از بازی ها و فعالیت های گروهی است. [۶] از مدرسه انتظار می رود علاوه بر آموزش مهارت های اساسی فرصت جامعه پذیری سالم را فراهم ساخته، فرصت هایی برای رقابت، حمایت و پذیرفته شدن در جمع دوستان و احساس تعلق را برآورده کند. [۷] بر اساس نظریه پیوند اجتماعی وقتی افراد خود را به عنوان عضوی از یک گروه یا طبقه اجتماعی طبقه بندی می کنند نوعی احساس تعلق در آن ها ایجاد می شود. این احساس تعلق موجب شکلگیری پیوندهای عاطفی و اجتماعی است که باعث می شود فرد با موسسه و اجتماع خود به عنوان متعلق خود ارتباط برقرار کند و آن همرنگی اجتماعی با جامعه را رشد می دهد. [۸] احساس تعلق فرایندی است که طی آن فرد نسبت به مکان، چیز و یا امری احساس تعهد و مسوولیت پیدا می کند، به نوعی که موجب احساس مثبت به محیط یا امر مورد نظر می شود و همچنین زمینه ساز تصمیمگیری های فرد درباره تنظیم ارتباط خود با محیط خواهد بود. [۹] مطابق با نظر هیرشی [۱۰] احساس تعلق تنها یک ارتباط نیست، بلکه احساس تعلق به یک فرایند پیوندیابی متقابل در محیط اجتماعی است و به چگونگی تعاملات و احساسات متقابل میان افراد وابسته است. بر این اساس ایجاد تعلق به مدرسه نیز شامل احساس دانش آموز نسبت به مدرسه خود است و لذا میزان تعلق او با همسالان، معلمان، کادر آموزشی و حتی محیط مدرسه تعیین کننده میزان تعلق خاطر به مدرسه و به تبع آن تمایل به همکاری و مشارکت در آن است. از نظر هیرشی تعلق به مدرسه، شامل چهار بعد دلبستگی، تعهد، مشارکت و باور به مدرسه است. درحالی که تضعیف یک بعد به تضعیف دیگر ابعاد خواهد انجامید. به طور مثال عوامل فیزیکی چون محیط و فضای مدرسه، [۱۱] بافت مدرسه مانند الگوی تدریس در کلاس درس، سازمان مدرسه و میزان مشارکت دانش آموزان در فعالیت ها، [۱۲] جو اجتماعی مدرسه نظیر تعاملات میان همسالان، پذیرش به وسیله دیگران و میزان حمایت بین فردی، از جمله ابعاد مهم در ایجاد حس تعلق به مدرسه هستند که بر یکدیگر اثر می گذارند. [۱۳] اهمیت توجه به موضوع تعلق به مدرسه از آن جایی ناشی می شود که برداشت دانش آموز از تعلق به مدرسه، تلویحات مهمی برای رفتار آن ها در مدرسه و خارج از مدرسه دارد. [۱۴] نوجوانانی که پیوند اجتماعی قوی با مدرسه تشکیل می دهند نسبت به نوجوانانی که در ایجاد این پیوند شکست می خورند، بیشتر در رفتارهای اجتماعی مشارکت کرده، استعداد تحصیلی خود را شکوفا می کنند و پیامدهای مثبتی همچون پیشرفت تحصیلی، افزایش انگیزه تحصیلی، خودکارآمدی، نمرات بالا و موفقیت تحصیلی را تجربه می کنند. [۱۵] و احتمالا کمتر به مشکلات رفتاری مانند دعوا، قلدری، تخریبگری، اهمال کاری، [۱۶] رفتارهای انحرافی، استفاده از مواد مخدر و الکل و بزهکاری گرفتار

می‌شوند. [۱۶] از طرفی دیگر تجارب اغلب کودکان و نوجوانان کار، در صورت رفتن به مدرسه با تجارب کودکان و نوجوانان معمولی متفاوت است چرا که آن‌ها اغلب در سنین بالاتر به مدرسه می‌روند، در نتیجه سن ورود یا ورود مجددشان به مدرسه با مشکلات زیادی همچون نامتناسب بودن محتوای آموزشی و شیوه استفاده شده، سن و نیازهای عاطفی، اجتماعی و هوشی، [۱۷] دریافت بازخوردهای منفی از جانب معلمان و طرد شدن از جانب همسالان همراه است. [۱۸]

بر این اساس و با توجه به اهمیت نقش مدرسه در رشد نوجوانان، به‌خصوص نوجوانان کار که به نسبت همسالانشان زمان بیشتری در خیابان به‌سر می‌برند، از تحصیل بازمانده یا دیرتر وارد مدرسه شده‌اند و زندگی کاریشان مانع عملکرد درست در مدرسه می‌شود، احساس تعلق به مدرسه مورد توجه واقع گردیده و این پرسش مطرح می‌شود که وضعیت تعلق به مدرسه در میان نوجوانان کار چگونه است؟ آیا مدرسه توانسته است موجب شکلگیری پیوندهای عاطفی و اجتماعی در میانشان شود؟ آیا تجارب تحصیلی و اجتماعی در مدرسه برای نوجوانانی که با تاخیر به مدرسه ورود یافته‌اند موجب دلبستگی به مدرسه شده است؟ آیا توانسته است مشارکت آن‌ها را جلب کند؟

روش

به‌منظور واکاوی احساس تعلق به مدرسه در نوجوانان بازمانده از تحصیل، رویکرد کیفی برگزیده شد. پژوهش کیفی متضمن رویکرد تفسیری و طبیعت‌گرایانه به موضوع مورد مطالعه است و بدون محدودیت‌های روش کمی به درک جامع پدیده‌ها و شیوه تجارب افراد می‌پردازد. [۱۹] در این پژوهش از میان انواع روش‌های تحقیق کیفی از روش پدیدارشناسی استفاده شد. پدیدارشناسی پژوهشی است درباره جهان آن‌طور که برای افراد جلوه می‌کند. هدف پدیدارشناسی فهم و درک واقعیت از زبان و نگاه افراد مشارکت‌کننده در پدیده است. [۲۰] لذا در این پژوهش بدون تکیه بر فرضیه‌های از پیش تعیین شده و به‌واسطه گفتگو با نوجوانان کار به ادراک و توصیف آن‌ها از نقش مدرسه و عوامل آن در ایجاد تعلق به مدرسه پرداخته شد. مشارکت‌کنندگان در این پژوهش شامل نوجوانان دختر و پسر کار مرکز کودکان کار شوش در سال ۱۳۹۹-۱۳۹۸ با دامنه سنی یازده تا شانزده ساله بودند که به تحصیل و کار به‌صورت همزمان مشغول و کارکردن عاملی در جهت بازماندن آنان از تحصیل در دوره‌ای معین شده بود. انتخاب مشارکت‌کنندگان در این پژوهش با استفاده از روش هدفمند صورت گرفت. در این روش مشارکت‌کنندگان یا به‌صورت مشخص دارای ویژگی و یا پدیده مورد نظر و یا غنی از اطلاعات در موردی خاص هستند. [۲۱]

سنجش‌های ورود: کار کردن دانش‌آموزان، تحصیل در زمان کار، تاخیر و بازماندن از تحصیل حداقل دو سال، تمایل به گفتگو و مشارکت در پژوهش.

در نهایت با توجه به اصل اشباع و تکراری شدن پاسخ‌ها تعداد مشارکت‌کنندگان به شانزده نفر، پسر و دختر یازده تا شانزده ساله در پایه‌های تحصیلی اول تا چهارم ابتدایی رسید که از سه تا شش سال بازماندگی از تحصیل را داشتند. جلسات مصاحبه سی و پنج تا پنجاه دقیقه‌ای با بیان توضیحات لازم در رابطه با موضوع، روش اجرا و تاکید بر اصل محرمانه بودن اطلاعات صورت پذیرفت. گردآوری اطلاعات از طریق مصاحبه نیمه‌ساختاریافته انجام پذیرفت. به این صورت که سوالاتی که با راهنمایی و نظارت استاد و بر اساس پیشینه و اهداف پژوهش تدوین شده بود، از دانش‌آموزان پرسیده شد. در این میان سعی شد تا هیچ‌گونه جهتگیری از طرف مصاحبه‌گر در حین بیان پاسخ دانش‌آموزان صورت نگیرد و در صورتی که دانش‌آموزان پاسخ‌هایی داشتند که نیاز به بررسی بیشتر و موشکافی داشت سوالاتی جهت دریافت اطلاعات بیشتر پرسیده شد.

اصول اخلاقی: جهت رعایت اصول اخلاقی از این راهبردهای استفاده شد. پیش از شروع کار از شرکت‌کنندگان رضایت‌نامه شفاهی گرفته شد و پس از آن صدایشان ضبط گردید. پیش از شروع کار، مشارکت‌کنندگان از موضوع و روش اجرا مطلع گردیدند. از اطلاعات خصوصی و شخصی داوطلبین محافظت شده است. مشارکت در پژوهش، هیچ‌گونه بار مالی برای مشارکت‌کنندگان نداشت.

روش پردازش داده‌ها: پس از مصاحبه تمامی گفتگوها در نوشتار پیاده و با نام مستعار ثبت گردید و برپایه رویکرد استراوس و گلاسر برای مقوله‌بندی داده‌های واژگانی و به‌شیوه تحلیل تفسیری پردازش شدند. به این صورت که ابتدا قطعه یا واحد معنادار در قالب مولفه‌های استنباطی برگزیده و دسته‌بندی گردید. سپس مقایسه مداوم، اصلاح و مقوله‌بندی مجدد آن قدر تکرار گشت تا هر واحد معنادار مطابق با نظریه زمینه‌ای در یک مقوله روشن و مجزا قرار بگیرد. در مرحله بعدی با

شباهت‌ها و تفاوت‌های موجود در دسته‌ها و مقوله‌ها و ترکیب معانی حاصل، یافته‌ها عرضه گردید.

شمارش فراوانی استنادها برای مولفه‌های استنباطی نسبت‌های هر مولفه استخراج گردید. در نهایت بر پایه فراوانی و نسبت‌های همه مولفه‌های استنباط شده، به استخراج مضامین پرداخته شد و به کمک مقایسه

یافته‌ها

داده‌های حاصل از مصاحبه در فرایند تحلیل تفسیری استراس و گلاسر، مقوله‌بندی، مقایسه مداوم و مفهوم‌سازی شد. یافته‌ها در سه بعد باور و تعهد به مدرسه، دل‌بستگی به همسالان، معلم، کارکنان و محیط مدرسه، مشغولیت در فعالیت‌های وابسته به مدرسه به شرح جدول شماه یک طبقه‌بندی گردید.

جدول (۱) یافته‌های پژوهش
مضمون اصلی // مضمون فرعی ۱ (نمونه پاسخ ۱- نمونه پاسخ ۲-...) // مضمون فرعی ۲ (نمونه پاسخ ۱- نمونه پاسخ ۲-...) ...
باور به مدرسه // ارزش مدرسه در آینده شغلی و جایگاه اجتماعی (می‌خواهم درس بخونم که بتوانم شغل خوب پیدا کنم اگر مدرسه نیام نمی‌تونم شغل خوب گیر بیارم و مثل الان باید سر چهار راه کار کنم- می‌خام درس بخونم بزرگ شدم شغل خوب داشته باشم انقدر بار جابه جا نکنم- درس بخونم می‌تونم دکتر شم، همه آدم‌ها به دکترا احترام می‌گذارن و دوشون دارن- اگه درس نخونیم به جایی هم نمی‌رسیم و توی جامعه جایی نداریم- شما نگاه کن اگه بی‌سواد باشی جایی نیست که برات ارزش قائل بشه) // رسیدن به اهداف و آرزوها (می‌خواهم از کشورهای دیگه مثل چین و آلمان پرده وارد کنم برای این کار باید درس خونده باشم تا بتونم ازش استفاده کنم- دوست دارم مغازه بزرگ تو بازار داشته باشم مثل صاحب کارم و برای این کار باید دیپلم رو بگیرم- دوست دارم وقتی بزرگ شدم برم یک کشور دیگه پس باید درسم ادامه بدم) // کسب دانش و مهارت‌های اساسی (وقتی درس خونده باشی و کسی ازت سوال بپرسه بلدی جواب بدی- من دوست دارم درباره همه چیز اطلاعات داشته باشم وقتی می‌یام مدرسه بیشتر سواد پیدا می‌کنم- اگه بیای مدرسه و درس رو ادامه بدی کم‌کم آدم خلاق و با سواد می‌شی که خیلی چیزها می‌دونه- خوندم، ضرب و تقسیم و درباره حیوونا یاد می‌گیرم) تعهد به مدرسه // آگاهی از قوانین مدرسه (موقع زنگ تفریح همه باید توی محوطه باشیم کسی نباید داخل کلاس‌ها باشه- نباید دعوا کنیم باهم یا بی‌احترامی کنیم- صبح‌ها باید قرآن بخونیم سر صف و ورزش کنیم) // التزام به قوانین مدرسه به دلیل نظم‌پذیری (اگه به قوانین توجه نکنیم مدرسه بی‌نظم می‌شه- اگه اینجا بی‌قانون باشه، دو روزم دوام نمی‌یاره و همه چی رو هواس) // ترس از اخراج شدن (رعایت قانون خیلی مهمه چون اگه بهش توجه نکنم و تعهدهام زیاد شه اون موقع اخراج می‌شم و دیگه نمی‌تونم برم مدرسه دولتی چون خانوادم نمی‌تونند هزینه بدنند- اگه قانون رو انجام ندم نمره انضباطی مون کم می‌شه اون وقت شاید اخراج شم) دل‌بستگی به همسالان // تفریح و صمیمیت (من چون کار می‌کنم زیاد وقت بازی ندارم، اما وقتی می‌یام مدرسه زنگ تفریح و زنگ ورزش با بچه‌ها بازی می‌کنم- من عاشق فوتبالم، اینجا می‌تونم با بچه‌ها فوتبال بازی کنم و خوش می‌گذره- هم‌کلاسی‌های دیگم دوست دارم چون باهم می‌خندیم و بازی می‌کنیم- من تو بازیها چند تا دوست صمیمی پیدا کردم و خیلی دوستشون دارم چون زنگ تفریح باهم بازی فوتبال، زو، قلعه بازی می‌کنیم- من سه تا دوست صمیمی دارم که مثل داداش می‌مونن برام- من تو فوتبال خیلی خوبم بچه‌ها دوستم دارن) // پذیرش در گروه همسالان (من تو خونه هر وقت می‌خواهم صحبت کنم کسی جدی نمی‌گیره ولی اینجا دوستانم باهام حرف می‌زنند- اینجا همه مثل همیم خیلی بالا یا پایین از هم نیستیم این‌طوری راحت‌تر باهم دوست می‌شیم- دوستام من رو قبول دارند، باهاشون راحتم) دل‌بستگی به معلم // حمایت و درک شدن از جانب معلم (معلممون سختگیری نمی‌کنه اگه تکلیفم رو ننویسم می‌دونه که کار می‌کنم به‌خاطر همین زیاد گیر نمیده- معلم رو دوست دارم چون مثلا اگه مشق‌ها رو ننویسم می‌گه می‌دونم کمتر وقت داری، این دفعه عیبی نداره ولی بیشتر از سه بار نشه- من همیشه فکر می‌کردم معلم بداخلاق باشه ولی این‌طوری نیست، منو درک می‌کنه، با ما مهربونه- اون خیلی خوش برخورد و شرایط ما رو می‌دونه) // نحوه تدریس (اون با صبر و حوصله درس می‌ده- همیشه اگه سوالی داشته باشم جوابمو می‌ده و بیشتر و بیشتر درس رو برام توضیح می‌ده- معلم خوبه، چون برامون وقت می‌ذاره تا درس رو نفهمیم نمیره درس بعدی) دل‌بستگی به کارکنان // رفتار محترمانه (مدیر و ناظم سرمون داد نمی‌زنن و دعوامون نمی‌کنند فقط با حرف مشکل رو حل می‌کنند- مدیر و معاون رویه خوبی دارن می‌گن بیا باهاش صحبت کنیم چطوری شد دعوات شد؟- خوبن، یعنی با مهربونی باهامون حرف می‌زنند و فحش نمی‌دن- مدیرم و ناظممون خیلی با ما رفتار خوبی دارن مثلا اگر دعوامون بشه آروم باهامون حرف می‌زنن) // رابطه دوستانه (ناظممون می‌یاد باهامون فوتبال بازی می‌کنه، فکر می‌کنی دوستته- ناظممون باهامون فوتبال و وسطی و طناب بازی انجام می‌ده غیر دوستای خودم اونا هم باهام دوستن- مدیر و ناظم یک وقتایی می‌یان پیشمون می‌گن بیاید باهم بازی کنیم) دل‌بستگی به مدرسه // فضای فیزیکی و امکانات موجود کلاس (من فضای کلاس‌مونو دوست دارم- رنگ دیوارهای کلاس قشنگه سبز داره آبی داره، پرنده‌های روی دیوار کلاس رو قشنگ کرده- دیواری کلاسمون خیلی قشنگه من وقتی بهشون نگاه می‌کنم و نقاشی‌های روش رو می‌بینم حالم خوب می‌شه- به‌نظرم همه چی خوبه و هر چی بخوایم تو کلاس داریم مثلا وسایل کاردستی و چیزای دیگه- من دوست دارم کلاس‌مونو نیمکت‌های کلاس راحت من خسته نمی‌شم- میز و صندلی کلاسمون راحت من سرم رو می‌ذارم روش و می‌خوابم- خوبه، اگه چیزی لازم داشته باشیم سر کلاس داریم، مثلا واسه درس علوم که می‌خوایم چیزی درست کنیم کمدو باز می‌کنیم وسیله بر می‌داریم) // فضای اجتماعی مدرسه (بچه‌ها سر کلاس من رو خوشحال می‌کنند و من اون‌ها و کلاس‌مون دوست دارم- بعضی وقتا که خسته می‌شیم بچه‌ها سر کلاس شوخی می‌کنند و می‌خندیم کلاس‌مون خیلی خوبه- اینجا دوستانم هستن باهم حالمون خوبه و فوتبال بازی می‌کنیم- من صبح‌ها از ساعت هفت هشت می‌رم سر کار وقتی بعدش می‌یام اینجا دوستانم رو می‌بینم خستگی کمتر می‌شه- معلم باهامون مهربونه دوست دارم می‌یاد توی کلاس) مشغولیت در فعالیت‌های وابسته به مدرسه // مشارکت در فعالیت‌های مدرسه به دلیل حس ارزشمندی (دو بار سر صف قرآن خوندم و ناظممون بهم گفت آفرین منم دوست دارم دوباره بخونم- وقتی برای انجام ورزش صبحگاهی رفته چقدر حس خوبی گرفتم و بچه‌ها برام دست زدند- توی گروه فوتبال مدرسه عضوم و تیممون برنده شد مدال گرفت- به تیم داریم که دیدم خیلی کاپ گرفته قهرمان شده، می‌خواهم عضوشم برم مسابقه ببریم بچه‌های دیگه رو- به تیم فوتبال داریم که منم توش بازی می‌کنم، هفت هشت بار تو بازی با بچه‌های مدرسه‌های دیگه بردیمشون و جام گرفتیم الان توی دفترمون گذاشتن جامامون رو) // تقسیم مسوولیت (به وقت‌هایی معلم می‌گه بیاید باهم دیگه گروه گروه شید نقاشی بکشید یا چیزی درست کنید من از این خوشم می‌یاد چون هر کس به طرف از کار رو می‌گیره- ما سر کلاس با بچه‌های دیگه کاردستی درست می‌کنیم و هر کس به مسوولیتی داره و باهم پیش می‌ریم) // جذابیت دروس و اهمیت آموزش (همه درس‌ها خوبن من دوست دارم- آره معلومه که خوبن وگرنه که نمی‌اومدم مدرسه- درس‌هایی که ما داریم جالبین ینی اگه فکر کنیم می‌بینیم بدردمون می‌خورن- و به سواد یاد می‌گیرم- آره خوبه هر سری چیز جدید یاد می‌گیرم- آره مثلا خوندم، ضرب و تقسیم و درباره حیوونا یاد می‌گیرم)

بحث و نتیجه

باور و تعهد به مدرسه: باور به مدرسه {آینده شغلی و جایگاه اجتماعی: پاسخ‌های دریافتی حاکی از اهمیت

تحصیل برای دانش آموزان به منظور فراهم کردن بستری مناسب جهت انتخاب شغل خوب در آینده و رسیدن به جایگاه اجتماعی بالا بود، جایگاهی که با سطح فعلیشان متفاوت است، یکی از وظایف آموزش و پرورش، تربیت نیروی انسانی است. امروزه آموزش و پرورش رسمی سهم مهمی در تحرک اجتماعی افراد دارد و موجب می شود که فارغ التحصیلان به تناسب سطح تحصیل و نوع رشته آماده جذب در سازمان های اجتماعی، فرهنگی و خدماتی شوند. [۲۲] رسیدن به اهداف و آرزوها: لد و دینلا [۲۳] بیان می کنند دانش آموزانی که از حضور در فضای مدرسه لذت می برند و خود را دارای نقش فعال می دانند، برای رسیدن به اهداف و آرزوهایشان تلاش می کنند. یافته ها همسو با نتایج پژوهش مادوکس و پرینز، [۲۴] آذرنیاد و همکاران [۲۵] و احمد بیگی، اجتهادی و جمالی [۲۶] می باشد و نشانگر آن است که تحصیل در مدرسه به وسیله ایجاد نگرش و جهت گیری روشنتر نسبت به آینده باور به مدرسه را تقویت نموده و از این طریق در ایجاد احساس تعلق به مدرسه اثرگذار است. کسب دانش و مهارت های اساسی: با توجه به اشارات دانش آموزان می توان گفت آن ها مدرسه را مکانی جهت افزایش دانش و اطلاعات می دانند که فرصت کسب مهارت های ضروری را فراهم آورده است. مدرسه مهمترین نهاد اجتماعی، تربیتی و آموزشی و اصلی ترین رکن تعلیم و تربیت است که به منظور تربیت صحیح دانش آموزان در ابعاد اخلاقی، علمی، آموزشی و اجتماعی تاسیس و اداره می شود. [۲۷] در واقع مدرسه شالوده نظام تعلیم و تربیت است و به مثابه مجموعه ای از اجزا و مولفه ها در امر تربیت دانش آموزان تاثیر دارد. [۴] همچنین مدرسه مکانی امن و غنی شده از برنامه های آموزشی و پرورشی برای همه دانش آموزان است و نقش آن ارتقای دانش و مهارت دانش آموزان می باشد. [۲۶] { **تعهد به مدرسه** } آگاهی و التزام به قوانین مدرسه: یافته های پژوهش نوروزی چگینی و همکاران [۲۸] نشان داد که قوانین و مقررات مدرسه بر احساس تعلق به مدرسه اثر گذار است. قوانین می تواند بستر مناسبی را برای یادگیری به ویژه تربیت اخلاقی فراهم کند. [۲۹] یافته های این بخش حاکی از آگاهی تمام دانش آموزان نسبت به قوانین مدرسه بود و در راستای دلیل دانش آموزان برای رعایت قوانین، دانش آموزان به ضرورت وجود نظم در مدرسه و ترس از پیامدهای منفی همانند اخراج شدن اشاره کردند. یکی از وظایف مدرسه تقویت نظم پذیری و قانونمندی است که وجود قوانین می تواند به این امر کمک کند از طرف دیگر با توجه به آگاهی دانش آموزان از مشکلات مالی و ناتوانی خانواده ها برای فرستادن فرزندان خود به مدارس دولتی در صورت اخراج شدن، نوجوان خود را ملزم به رعایت قوانین مدرسه می داند. {

دلبستگی به همسالان، معلم، کارکنان و محیط مدرسه: دلبستگی به همسالان { تفریح و صمیمیت با همسالان: برای کودکان و نوجوانان کار که با مشکلات اقتصادی خانواده مواجه بوده و امکان صرف هزینه برای اوقات فراغت و تفریح کمتری دارند و زمان زیادی را نیز به کار کردن مشغول هستند، تفریح و لذت از مصاحبت با همتایان با محدودیت بسیار مواجه است. بر این اساس اغلب پاسخگویان وقت گذارنی، تفریح و تعامل با دوستان در مدرسه را به عنوان فرصت مطلوب اجتماعی بیان می کنند. افزون بر آن همراهی با همتایان در مدرسه دوستی و صمیمیت میان آن ها را به دنبال دارد. پذیرش در میان همسالان: طبق نظریه عضویت گروهی، هویت اجتماعی برگرفته از ارزش ها و هیجانات گروه های اجتماعی که فرد خودش را به عنوان یک عضو از آن قلمداد می کند می باشد. به طور کلی می توان گفت عضویت گروهی با محیط مدرسه در ارتباط است؛ چرا که مدارس مکان مناسبی را برای پیوند به گروه به وجود می آورند. [۳۰] یکی از این گروه ها، گروه دوستان است. همچنین با استناد به نظریه کنش متقابل نمادین وقتی نوجوان باور کند که همسالان به او اهمیت می دهند به احتمال بیشتری خود را شایسته ادراک می کند. [۳۱] لازم به ذکر است یکی از نیازهای نظریه گلاسز احساس قدرت و اهمیت است. بر این اساس زمانی که افراد دیگران را دوست داشته و از جانب آنان دوست داشته می شوند معمولاً احساس می کنند ارزشمند هستند. [۳۲] در نتیجه داشتن روابط غیررسمی مثبت با دوستان و همکلاسی ها و پذیرش در گروه آنان می تواند در امکان ایجاد عزت نفس، اعتماد به نفس و خودشناسی اثر گذار باشد. [۳۳] یافته های این بخش همسو با نتایج پژوهش شیخ اسلامی و همکاران [۳۴] و رضایی شریف و همکاران [۳۱] است که تایید کننده نقش تعاملات اجتماعی با همسالان در ایجاد دلبستگی با همسالان و ایجاد تعلق به مدرسه در میان دانش آموزان می باشد. { **دلبستگی به معلم** } حمایت و درک شدن از جانب معلم: در واقع از آنجایی که نوجوان کار همزمان با تحصیل، مشغول کار هم هستند، توقع دارند معلم شرایط خاص آن ها را درک کند. در این صورت آن ها احساس می کنند مشکلات آن ها از دید معلم پنهان نمانده و به اندازه کافی مورد توجه هستند. پژوهش یون، لاو، لی [۹] و احمدی، حسینی، موسوی [۳۵] تایید کننده نقش مهم معلم

در ایجاد تعلق به مدرسه است. همچنین شیخ اسلامی و همکاران [۳۴] بر این مطلب تاکید کردند و اظهار داشتند دانش آموزانی که از طرف معلم درک می شوند، احساس اعتماد و اطمینان بیشتری در مدرسه پیدا می کنند و با علاقه و رضایت در مدرسه حضور پیدا می کنند. هربرت مید به نقل از رضایی شریف [۳۱] در نظریه خود با عنوان کنش متقابل نمادین بیان می کند که رفتار معلم در مقابل دانش آموز باعث می شود که آن ها به احتمال بیشتری خود را شایسته ادراک کنند. شیوه تدریس: یافته های این بحث همسو با پژوهش قربانی [۳۶] که نشانگر تاثیر روش تدریس معلم در ایجاد دلبستگی به معلم است می باشد. همچنین تایید کننده نظر هیرشی، رو، استورات و پاترسون [۱۰ و ۷] درباره نقش تعامل مثبت معلم با شاگردان و نحوه تدریس او در ایجاد تعلق به مدرسه است. قربانی [۳۶] استفاده معلم از روش های تدریس مناسب را عاملی می داند که باعث می شود دانش آموز در کلاس درس فعال باشد، در کسب مفهوم سهیم باشد و خود را از کلاس بداند همچنین براساس برنامه یاددهی-یادگیری مطرح شده در مدل رو، استورات و پاترسون شیوه تدریس مناسب عاملی در جهت افزایش تعلق به مدرسه است؛ که موارد ذکر شده مهر تاییدی در راستای نتایج حاصل می باشد.}

دلبستگی به کارکنان مدرسه {رفتار مناسب همراه با احترام: علاوه بر معلم، دیگر کارگزاران مدرسه نیز در ایجاد احساس تعلق به مدرسه نقش دارند. آن طور که پاسخگویان اشاره دارند اگر به جای اجبار و تحکم از رفتار احترام آمیز و گفتگو برای حل مساله های استفاده شود، دانش آموزان می توانند نسبت به کارکنان دلبستگی پیدا کنند و این برای نوجوانان کار که تحت تاثیر مشکلات فراوانی هستند، می تواند در جامعه پذیری بهتر کمک کند و باعث اجتناب از مشکلات رفتاری، انضباطی و تخلفات مدرسه ای می شود. [۳۰] در این باره بتی و بری [۶] معتقدند دانش آموزان در مدارسی که شاهد رفتار عادلانه و احترام از مسوولین خود هستند، احساس امنیت و آرامش بیشتری دارند و آن در ایجاد احساس دلبستگی به مدرسه اثر مثبت دارد. رابطه دوستانه با دانش آموزان: کارچر و همکاران [۱۲] با تاکید بر جو اجتماعی مدرسه، معتقدند پذیرش به وسیله دیگران و احساس حمایت و صمیمیت از سوی کارکنان مدرسه تعیین کننده احساس تعلق دانش آموزان به مدرسه است. مطابق با نظریه هیرشی [۱۰] ارتباط مثبت دانش آموز با کارکنان مدرسه در احترام، علاقه و صمیمت با دانش آموزان برای آن ها منعکس می شود.}

دلبستگی به مدرسه {فضای فیزیکی و امکانات موجود در مدرسه: تحقیقات مختلف همچون تحقیق قره ویسی [۳۷] و نوروزی چگینی و همکاران [۲۸] نشان داده است که محیط فیزیکی مناسب کلاس های درس و مدرسه از عوامل ایجاد حس مثبت دانش آموزان نسبت به مدرسه است. در واقع باید گفت همان طور که روابط اجتماعی درون مدرسه بر احساس تعلق اثر گذار هستند، عوامل محیطی چون امکانات

موجود در کلاس و مدرسه نیز در ایجاد احساس دلبستگی تاثیرگذار است. محیط با نشاط مدرسه، استفاده از رنگ های شاد در کلاس ها و ترکیب بندی زیبا در کلاس موجب احساسات مثبت و جلب کننده علاقه دانش آموزان به مدرسه است که با بیانات دانش آموزان همراستا است. فضای اجتماعی مدرسه: بیانات دانش آموزان نشان دهنده تاثیر فضای عاطفی و اجتماعی بر ایجاد دلبستگی به محیط است، حضور در میان دوستان و برقراری روابط صمیمانه با آن ها و رابطه مناسب با معلم باعث ایجاد نشاط روانی می شود. شادی و تعامل در مدرسه موجب علاقه مندی به محیط مدرسه می شود. [۱۷] امیری [۳۸] در پژوهش خود روابط اجتماعی درون کلاس درس را به دلیل پیامدهای تحصیلی، رفتاری و اجتماعی به منزله جنبه مهم کلاس درس معرفی کرده است. { **مشغولیت در مدرسه** {مشارکت در فعالیت های مدرسه: بلوم [۳۹] در این باره معتقد است دانش آموزانی که در فعالیت های فوق برنامه شرکت می کنند و موفقیت جمعی همراه دوستان را تجربه می کنند از آن طریق حس قوی دلبستگی به هم تایان و احساس تعلق به مدرسه را در خود می پروراند. یافته های برزآبادی فراهانی، عراقیه، [۴۰] حکیم زاده [۴۱] و روزر، اکلز، سامروف [۴۲] تایید کننده نظر هیرشی در خصوص تاثیر مشارکت فعال دانش آموزان در فعالیت های مدرسه برای ایجاد تعلق به مدرسه است. نتایج حاصل همسو با یافته های پژوهشگران بود چرا که فعالیت های مدرسه برانگیزاننده بوده و از این روی اغلب دانش آموزان مایل بودند برای دیده شدن و دریافت تایید و تشویق اجتماعی در آن ها مشارکت داشته باشند. می توان گفت نوجوانان کار بازمانده از تحصیل که از فرصت های کمتر فعالیت های جمعی با همسالان برخوردارند، از مشارکت در فعالیت های جمعی مدرسه به دلیل فراهم

درگیری و مشارکت آنان در فعالیت‌های مدرسه، اعتقاد به عضویت در یک گروه، پذیرش قواعد و مقررات می‌شود. علاوه بر این با توجه به قرار داشتن دانش‌آموزان کار در سن نوجوانی اشاره به این نکته لازم است که محیط مدرسه، جامعه و دوستان اهمیت زیادی در پیشرفت و موفقیت تحصیلی و حرفه‌ای آنان دارد، چراکه هر یک از محیط‌های مذکور می‌تواند فرصت‌های لازم برای تجربه شغلی سازنده و مناسب در آغاز ورود به دنیای بزرگسالی، احساس هدفمندی، مسوولیت و توان مشارکت در زندگی اجتماعی را فراهم آورد. در نتیجه درونی کردن باور به ارزش مدرسه در رسیدن به اهداف تحصیلی-شغلی، رسیدن به آرزوها و رویاپردازی برای آینده از جمله دلایل دیگر برای ایجاد تعلق به مدرسه در نوجوانان کار بازمانده از تحصیل است.

راه‌بست‌ها: از محدودیت‌های این پژوهش میزان بسیار کم پیشینه برای پژوهش مورد نظر و مرتبط با موضوع این تحقیق است، به این معنی که پژوهش‌های زیادی در رابطه با تعلق به مدرسه وجود دارد اما در رابطه با دانش‌آموزان کار این مفهوم بررسی نشده است.

پیشنهاده‌ها: براساس یافته‌های این پژوهش نوجوانان درگیر با چالش‌های اقتصادی خانواده که ناگزیر به کار در جامعه مشغول هستند، نیاز دارند از سوی اولیای آموزشی مدرسه مورد حمایت و پذیرش قرار گیرند، لذا پیشنهاد می‌شود مشاوران در مدرسه در ایجاد فضای تعاملی مثبت کوشیده و با ایجاد جو مثبت پذیرا و حمایت‌کننده توسط معلم، کارکنان مدرسه و دیگر دانش‌آموزان آن‌ها را در برقراری دلبستگی به مدرسه کمک نمایند. همچنین فراهم ساختن فعالیت‌های اجتماعی مطلوب و درگیری نوجوانان در این فعالیت‌ها، در تعلق به مدرسه اثر مثبت دارد. بنابراین مشاوران و روانشناسان مدرسه می‌توانند از فعالیت‌های اجتماعی تفریحی برای ایجاد پیوند با مدرسه بهره گیرند.

سیاسه‌گذاری: این مطالعه برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد است. از مدیریت و پرسنل محترم مرکز کودکان کار شوش و دانش‌آموزان این مرکز کمال تشکر و قدردانی را داریم.

تضاد منافع: لازم به ذکر است این پژوهش برای نویسندگان هیچ گونه تضاد منافی نداشته است.

ساختن فرصتی برای حضور اجتماعی میان همتایان، استقبال کرده و فراتر از آن موفقیت در این فعالیت‌ها موجب احساس دلبستگی به مدرسه در آن‌ها شده است. جذابیت دروس: برنامه درسی از مهمترین ابزارها و عناصر تحقق بخشی به اهداف و رسالت‌های آموزشی است. [۴۳] در نتیجه علاقه یا بی‌علاقه‌گی دانش‌آموزان به آن، به عنوان بخشی از مدرسه می‌تواند بر تعلق به مدرسه اثر گذار باشد. این مورد با نظر برایان و همکاران [۴۴] با این عنوان که برخورداری از احساس تعلق به مدرسه علاوه بر ایجاد محیطی سالم برای نوجوانان جهت اجتماعی شدن با پیامدهای مثبتی همچون افزایش انگیزه تحصیلی در ارتباط است، همراستا می‌باشد.}

نتیجه‌گیری: در مجموع با توجه به نتایج حاصل، می‌توان بیان کرد که مدرسه با عوامل و شرایط مختلف حاکم در آن توانسته است احساس تعلق را در دانش‌آموزان ایجاد کند. مطابق با نظر گلاس [۴۵] نیاز افراد به تعلق و محبت، ارزش، تفریح و آزادی را می‌توان در تعامل او با اعضای خانواده و با دیگران در مدرسه مشاهده نمود که این موضوع برای نوجوانان کار بنا به شرایط خاص زندگی می‌تواند دارای اهمیت بیشتر باشد. آنان به دلیل کمبود زمان کافی برای برقراری روابط اجتماعی، ارتباط با دوستان و بازی، مدرسه را در وهله اول محیطی که دارای پیوند اجتماعی با افراد مختلف همچون معلم، همسالان، کارکنان است می‌دانند. از طرف دیگر این پیوند اجتماعی خود باعث

References:

1. Le H. T, Homel R. The impact of child labor on children's educational performance: Evidence from rural Vietnam, Journal of Asian Economics. 2015, 36:13-1. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1049007814000761>
2. Kasper J, Parker DL. Child labor. International Encyclopedia of Public Health. 2017;2: 481-486. https://www.researchgate.net/publication/323799435_Child_Labor

3. Hadadi Zadeh A. (Dissertation). Reasons for failure to study in secondary school in Qom city in the academic year 2013-2014. 2014. Qom University. [Persian]. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/b9d0560c4f-98308ca3894df9424139e0>
4. Lin T. Promoting access to education for working children and street children. TAS Model united Nations: 2015; 1-5. https://qjds.scu.ac.ir/article_13680.html?lang=en
5. Bond L, Butler, H, Thomas L, Carlin J, Glover S, et al. Social and school connectedness in early secondary school as predictors of late teenage substance use mental health and academic outcomes. Journal of Adolescent Health. 2007; 357.e9-357.e18. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/17367730/>
6. Beatty B, Brew C. Measuring student sense of connectedness with school: The development of an instrument for use in secondary schools. Leading and Managing. 2005; 11(2): 103. https://www.researchgate.net/publication/288296657_Measuring_student_sense_of_connectedness_with_school_the_development_of_an_instrument_for_use_in_secondary_schools
7. Rowe FR, Steward DE. Promoting school connectedness through whole school approaches. Health Education. 2007; (6): 524-542. https://www.researchgate.net/publication/44190309_Promoting_connectedness_through_whole-school_approaches_a_qualitative_study
8. Sharifi F, Marziyeh A, Jenaabadi H. The relationship between achievement goals and the sense of connectedness with school and subjective vitality among students. Journal of School Psychology, 2018; 6(4): 99-119. [Persian]. https://jssp.uma.ac.ir/article_606.html?lang=en
9. Yuen M, Lau PS, Lee QA, Gysbers NC, Chan RM, Fong RW, et al. Factors influencing school connectedness: Chinese adolescents' perspectives. Asia Pacific Education Review. 2012; 13(1): 55-63. https://www.researchgate.net/publication/225388985_Factors_influencing_school_connectedness_Chinese_adolescents'_perspectives
10. Hirschi T. Causes of delinquency. Routledge, New York, 1st Edition, 2002. <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781315081649/causes-delinquency-travis-hirschi>
11. Shochet IM, Smyth T, Homel R. The impact of parental attachment on adolescent perception of the school environment and school connectedness. Australian and New Zealand Journal of Family Therapy. 2007; 28(2): 109-118. https://www.researchgate.net/publication/29465782_The_Impact_of_Parental_Attachment_on_Adolescent_Perception_of_the_School_Environment_and_School_Connectedness
12. Karcher M, Holcomb M, Zambrano E. Measuring adolescent connectedness: A guide for school based assessment and program evaluation. Handbook of School Counseling. 2008; 649-6690. https://www.researchgate.net/publication/259010872_Measuring_adolescent_connectedness_A_guide_for_school-based_assessment_and_program_evaluation
13. Niehaus K, Rudasill KM, Rakes CR. A longitudinal study of school connectedness and academic outcomes across sixth grade. Journal of School Psychology. 2012; 50(4). 443-460. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/22710015/>
14. Wang Y. Examining the role of sense of belonging and formative assessment in reducing the negative impact of learning anxiety in mathematics. European Journal of Psychology of Education. 2023; 1-23. <https://ouci.dntb.gov.ua/en/works/4aGdMm09/>
15. Allen K, Kern ML, Vella Brodrick D, Hattie J, Waters L. What schools need to know about fostering school belonging: A meta-analysis. Educational Psychology Review. 2018; 30(1): 1 <https://link.springer.com/article/10.1007/s10648-016-9389-8>
16. Chapman RL, Buckley L, Sheehan MC, Shochet IM, Romaniuk MC. The impact of school connectedness on violent behavior transport risk taking behavior and associated injuries in adolescence. Journal of School Psychology, 2011; 49(4): 399-410. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/21723997/>
17. Aghajan A. (Dissertation). Investigating social factors affecting the emergence of working children in Tehran. Azad University 2016. [Persian]. <https://elmnet.ir/doc/10993700-85352> <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/>

articles/833ee1e42c21db9b35633875c24a5891

18. Welsh M, Parke RD, Widaman K, O'Neil B. Linkages between children's social and academic competence: A longitudinal analysis. *Journal of School Psychology*. 2001; 39(6): 63-82. https://www.researchgate.net/publication/222690484_Linkages_Between_Children's_Social_and_Academic_Competence_A_Longitudinal_Analysis
19. Willge C. *Introducing qualitative research in psychology*. McGraw Hill/ Open University press. 2013. <https://www.mheducation.co.uk/professionals/open-university-press/olc/willig-qualitative-research>
20. Gall MD, Borg WR, Gall. *Educational Research an Introduction*. Allyn & Bacon; 7th edition, Boston, USA. 2023. <https://www.amazon.com/Educational-Research-Introduction-Meredith-Gall/dp/0321081897>
21. Boswell C, Cannon S. *Introduction to nursing research*. Jones & Bartlett Learning, 3rd ed. Burlington, Massachusetts, USA. 2013. <https://www.amazon.com/Introduction-Nursing-Research-Incorporating-Evidence-Based/dp/1449695078>
22. Safi A. Primary, guidance cycle and secondary educations. Samt, Tehran, Iran. 2011. [Persian]. <http://opac.nlai.ir/opac-prod/bibliographic/2586910>
23. Ladd GW, Dinella LM. Continuity and change in early school engagement: Predictive of children's achievement trajectories from first to eight grade. *Journal of Educational Psychology*. 2009; 101(1):190-206. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3467151/>
24. Maddox SJ, Prinz RJ. School bonding in children and adolescents: Conceptualization, assessment, and associated variables. *Clinical Child and Family Psychology Review*. 2003; 6(1): 31-49. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12659450/>
25. Azarniad A, Sharifi G, Madani M, Khanbani M. Examining the role of feeling of belonging to school in predicting students' academic self-efficacy. *National Congress of Child and Adolescent Psychology*. 2014. [Persian]. <https://www.sid.ir/paper/828802/fa>
26. Ahmadbeigi S, Ajtihad M, Jamali A. Providing a model for promoting the role of school in creating social capital of elementary school students. *Journal of New Approaches in Educational Administration*, 2020; 10(40): 148-172. [Persian]. https://jedu.marvdasht.iau.ir/article_3627_en.html
27. Rouhani S, Baqeri A. An inquiry into the role of school in cherishing values. *Marifat Magazine*. 2012;21(8):95-103. [Persian]. <https://www.magiran.com/paper/1085237/an-inquiry-into-the-role-of-school-in-cherishing-values?lang=en>
28. Nowrozi Chegini B, Sheikhi Fenighi AK, Asare A, Zareie E. Explaining the effect of hidden curriculum on the sense of belonging to school of elementary school students. *Research in Teaching*. 2015; 14(3):21-45. [Persian]. https://trj.uok.ac.ir/article_46576.html
29. Alborzi M, Khoshbakht F, Damiri N. Identifying school factors affecting the moral education of primary school students from the teachers' point of view: a qualitative study. *Quarterly Journal of Education Studies*, 2023; 9(35): 1-16. [Persian]. https://researchbt.cfu.ac.ir/article_3310.html?lang=en
30. Habashi MB. (Dissertation). Comparing the effectiveness of brainstorming teaching methods, teaching team members and traditional methods on students' sense of belonging to school. University of Mohaghegh Ardabili, Ardaqbil, Iran. [Persian]. 2016. <https://elmnet.ir/doc/10923993-43581>
31. Rezaei Sharif A, Ghazi Tabatabaei M, Hejazi E, Ejeie J. Investigating students' views on school bonding: A qualitative study. *Journal of Psychology*. 2013; 16(1): 61: 35-61. [Persian]. <https://www.sid.ir/paper/478767/fa>
32. James A, Prout A. *Constructing and reconstructing childhood: Contemporary issues in the sociological study of childhood*. Routledge, London, UK. 2004. <https://www.routledge.com/Constructing-and-Reconstructing-Childhood-Contemporary-issues-in-the-sociological-study-of-childhood/James-Prout/p/book/9781138818804>
33. Azimi Far H. (Dissertation). Investigating the social and economic factors affecting children's work in

Yasuj and its suburbs in 2011. Payame Noor University. Tehran, Iran. 2011. [Persian]. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#!/articles/6c4ec56f765ba023b73e46a7e9dd8626>

34. Sheikul Eslami A, Karimianpour G, Mohammadi Y. Predicting students' connection with school based on academic support and academic self-concept. *Journal of Educational Psychology Studies (JEPS)*. 2017; 15(30):187-206. [Persian]. https://jeps.usb.ac.ir/article_4008.html

35. Ahmadi S, Hasani M, Mousavi M. The Relationship between School Ethical Climate and Students' Sense of Belonging to School and Academic Achievement. *Ethics in Science and Technology* 2019; 13 (4):125-132. [Persian]. <http://ethicsjournal.ir/article-1-1275-en.html>

36. Ghorbani Y. (Dissertation). The relationship between effective teaching and the feeling of belonging to the school and the motivation to progress among the second year high school students of Malekan city in the academic year 2015-2016. Allameh Tabataba'i University Tehran, Iran. 2016. [Persian]. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#!/articles/cc08c628b6bd7f1056379a7ed2e55cd3>

37. Ghareveisi S. Investigating the relationship between the quality of teacher-student interaction, feeling of belonging to school and emotional adjustment with the quality of life of students with learning disabilities. *The International Conference on Psychology, Counseling, Education and Training*. 2017. [Persian]. <https://civilica.com/doc/734409/>

38. Amiri J. The relationship between teachers' professional development and academic performance with emphasis on the mediating role of secondary school boys' bonding. *Management and Educational Perspective*, 2021; 3(1): 139-166. doi: 10.22034/jmep.2021.275602.1053 https://www.jmep.ir/article_132307.html?lang=en

39. Blum RW. A case for school connectedness. *Educational Leadership*. 2005; 62(7): 16-20. <https://eric.ed.gov/?id=EJ725962>

40. Barzabadi Farahani N, Araghieh A. Investigating the effect of encouragement on increasing the feeling of belonging to the school in high school students of district 14 of Tehran in the academic year 2013-2014. *Quarterly Journal of Counseling and Psychotherapy*. 2014;4(16): 39-50. [Persian]. https://journals.iau.ir/article_523952.html

41. Hakimzadeh R, Dorani K, Abolghasemi M, Nejati F. Investigating the relationship between the sense of belonging to the school and the motivation to progress and the academic performance of theoretical high school students in Isfahan city. *Journal of Educational Sciences*. 2014; 21 (1): 99:151-166. [Persian]. https://education.scu.ac.ir/article_12216.html?lang=en

42. Roeser RW, Eccles JS, Sameroff AJ. School as a context of early adolescents' academic and social-emotional development: A summary of research findings. *Journal of the Elementary School*. 200;100:443-471. https://www.researchgate.net/publication/233896052_School_as_a_Context_of_Early_Adolescents'_Academic_and_Social-Emotional_Development_A_Summary_of_Research_Findings

43. Sobhaninejad M, Hosseini Yazdi A. Review of correlation relationships and explanatory contribution of components of hidden curriculum with dimensions of research comprehensive approach of educational sciences students of Tehran public universities. *Curriculum Planning Knowledge & Research In Educational Sciences*. 2014;11(14 (41)):116-134. [Persian]. <https://www.sid.ir/paper/127275/en>

44. Bryan J, Moore-Thomas C, Gaenzle S, Kim J, Lin C, et al. The effects of school bonding on high school senior's academic achievement. *Journal of Counseling and Development*. 2012;90(2):467-480. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/j.1556-6676.2012.00058.x>

45. Glasser W. The quality school teacher: A companion volume to the qualityschool. New York.: Harper-Collins.1993. <https://www.amazon.com/Quality-School-Teacher-Companion/dp/0060952857>